

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
FARG'ONA DAVLAT UNIVERSITETI

**FarDU.
ILMIY
XABARLAR-**

1995-yildan nashr etiladi
Yilda 6 marta chiqadi

6-2024

**НАУЧНЫЙ
ВЕСТНИК.
ФерГУ**

Издаётся с 1995 года
Выходит 6 раз в год

R.A.Axrorova	
«Yosh» tushunchasining lingvistik talqini	317
Г.М.Хошимов	
Некоторые константы грамматики, касающиеся структурных особенностей гипотаксемы с адвербиальным компонентом темпоральности.....	322
N.Z.Abduraxmonova, O.O.Yulbarsov, G'.G'.Abduvaxobov	
Neologizm – kompyuter lingvistikasida tahlil birligi sifatida	329
M.Sharipova	
Ingliz tilida onomatopeik so'zlarning fonosemantik tahlili	334
A.O'.Abdullayev	
Ramzlarda shakl va mazmun munosabatlari.....	337
O'.A.Xudonazarova	
Islom ta'limoti asosida shakllangan diniy barqaror birikmalar	344
F.R.Turg'unova	
Grammatik kompressiya orqali yangiliklar sarlavhalarini optimallashtirish. Strategiyalarni o'rganish va auditoriyani jalb qilish	349
M.A.Abduvaxobova	
Fransuz va o'zbek tillaridagi "Famille" – "Oila" semantik maydoniga doir	354
M.A.Kurbanov	
Muloqotda noverbal vositalar yordamida madaniyat,urf-odatlar va adab shakllarining ifoda etilishi	358
M.M.Kaxarova, Sh.B.Tolipova	
Nemis tilida og'zaki nutqni hamkorlik orqali rivojlantiruvchi mashq turlari va ulardan samarali foydalanish	364
M.Karimov	
"O'tkan kunlar" romanidagi o'xshatishning inglizcha tarjimalarda aks etish masalalari	368
X.P.Муртозоев	
Вижагиҳои савтӣ ва услубии ҳодисаи афзоиш дар ашъори намояндагони сабки хуросонии адабиёти тоҷику форс.....	374
N.N.Odilova	
A comparative analysis of spellonyms in contemporary english and uzbek literature	384
M.B.Shamsiyeva	
Peyzaj matni murakkab sintaktik butunlik sifatida	388
I.T.Rustamov	
Ingliz va o'zbek folklor janr matnlarining semantik maydoni	392
K.Yu.Феруза	
Многоаспектная природа английских и русских провербиальных фразеовербализаторов концепта «head/голова/глава» и их лингвостилистические особенности	396
C.Э.Саидова	
Манзараи этникӣ-диалекталии аҳолии сурхондарёи шарқӣ	401
G.A.Komilova	
Ingliz tilida siyosatchilar nutqida stilistik vositalarning nutq ta'sirchanligini oshirish vositasi sifatida qo'llanilishi	406
C.Ч.Мачитова	
Антропонимҳо – ифодагари хислатҳои инсон дар ғазалиёти абдурахмони чомӣ	410
M.A.Matmusayeva	
Maktabgacha ta'limda o'yinlar- soha terminlari sifatida	419
Y.Sh.Shuxratova	
Sintaktik sathda o'xshatishlarning tabiatiga doir	423
H.H.Xoldorova	
Study of the concept of "Field" in modern linguistics	426
D.I.Mirzayeva	
Contextual-semantic analysis of fixed similes in english.....	429
K.T.Israilova	
Ijtimoiy tarmoqlar tili va medialingvistika tavsifi.....	432



UO'K: 811; 801.611

**GRAMMATIK KOMPRESSIYA ORQALI YANGILIKLAR SARLAVHALARINI
OPTIMALLASHTIRISH STRATEGIYALARNI O'RGANISH VA AUDITORIYANI JALB QILISH****ОПТИМИЗАЦИЯ ЗАГОЛОВКОВ НОВОСТЕЙ С ПОМОЩЬЮ ГРАММАТИЧЕСКОГО
СЖАТИЯ ИССЛЕДОВАНИЕ СТРАТЕГИЙ И ВОВЛЕЧЕНИЯ АУДИТОРИИ****OPTIMIZING NEWS HEADLINES THROUGH GRAMMATICAL COMPRESSION A
STUDY OF STRATEGIES AND AUDIENCE ENGAGEMENT**

Turg'unova Fazilat Rustam qizi 
Toshkent davlat transport universiteti tadqiqotchisi

Annotatsiya

Yangiliklar sarlavhalari o'quvchilarning e'tiborini jalb qilish va axborotni tez iste'mol qilish bilan belgilanadigan raqamli asrda dastlabki tasavvurlarni shakllantirishda hal qiluvchi ahamiyatga ega. Ushbu tadqiqot yangiliklar sarlavhalarini optimallashtirishda grammatik kompressiyaning rolini o'rganadi, turli strategiyalar auditoriyani jalb qilish va tushunishga qanday ta'sir qilishiga e'tibor qaratilgan. Grammatik kompressiya, qisqalikka erishish uchun lingvistik elementlarni o'tkazib yuborishni o'z ichiga olgan holda, diqqatni jalb qilish potensialini oshiradi, ammo ravshanlikni buzishi mumkin. Aralash metodlardan foydalangan holda, ushbu tadqiqot turli xil kompressiya strategiyalarining tarqalishi va ta'sirini baholash uchun miqdoriy tarkibni tahlil qilish hamda sifatli nutq tahlilini birlashtiradi. Ma'lumotlar qisqartirish va o'qish qobiliyati o'rtasidagi kelishuvni aniqlaydi, siqilgan sarlavhalar ko'pincha past aniqlik hamda kognitiv yukni oshiradi. Tadqiqot rivojlanayotgan raqamli media maydonida sarlavha qurilishini optimallashtirish bo'yicha tushunchalarni taklif qilib, jalb qilish va tushunishni maksimal darajada oshirish uchun kompressiyaning aniqlik bilan muvozanatlash muhimligini ta'kidlaydi.

Abstract

News headlines are pivotal in capturing reader attention and shaping initial perceptions in a digital age marked by rapid information consumption. This study investigates the role of grammatical compression in optimizing news headlines, focusing on how various strategies impact audience engagement and comprehension. Grammatical compression, involving the deliberate omission of linguistic elements to achieve brevity, enhances attention-grabbing potential but may compromise clarity. Utilizing a mixed-methods approach, this research combines quantitative content analysis and qualitative discourse analysis to evaluate the prevalence and effects of different compression strategies. Findings reveal a trade-off between brevity and readability, with compressed headlines often exhibiting lower clarity and increased cognitive load. The study underscores the importance of balancing compression with clarity to maximize both engagement and comprehension, offering insights into optimizing headline construction in the evolving digital media landscape.

Аннотация

Заголовки новостей играют ключевую роль в привлечении внимания читателя и формировании первоначального восприятия в эпоху цифровых технологий, характеризующуюся быстрым потреблением информации. В этом исследовании рассматривается роль грамматической компрессии в оптимизации заголовков новостей, а также то, как различные стратегии влияют на вовлечение аудитории и ее понимание. Грамматическое сжатие, предполагающее намеренное опущение лингвистических элементов для достижения краткости, повышает привлекательность текста, но может ухудшить его ясность. Используя смешанный подход, это исследование сочетает количественный контент-анализ и качественный дискурс-анализ для оценки распространенности и эффективности различных стратегий сжатия. Результаты показывают, что существует компромисс между краткостью и удобочитаемостью: сжатые заголовки часто отличаются меньшей четкостью и повышенной когнитивной нагрузкой. В исследовании подчеркивается важность сочетания сжатости и четкости для максимального вовлечения и понимания, а также предлагается понимание того, как оптимизировать построение заголовков в меняющемся ландшафте цифровых медиа.

Kalit so'zlar: grammatik kompressiya, yangiliklar sarlavhalari, auditoriyani jalb qilish, o'qish qobiliyati, raqamli media, tarkibni tahlil qilish, kognitiv yuk, sarlavha samaradorligi.

Ключевые слова: Грамматическая компрессия, заголовки новостей, вовлечение аудитории, читаемость, цифровые медиа, контент-анализ, когнитивная нагрузка, эффективность заголовков.

Key words: Grammatical compression, news headlines, audience engagement, readability, digital media, content analysis, cognitive load, headline effectiveness

KIRISH

Yangiliklar sarlavhalari o'quvchilarning e'tiborini jalb qilishda va ularning yangiliklar mazmuni haqidagi dastlabki tasavvurlarini shakllantirishda hal qiluvchi rol o'ynaydi. Axborot tez iste'mol qilinadigan va auditoriyani jalb qilish uchun raqobat kuchli bo'lgan raqamli asrda sarlavhalarning samaradorligi ularning asosiy ma'lumotlarni qisqacha yetkazish qobiliyatiga tobora ko'proq bog'liqdir. Ushbu tadqiqot yangiliklar sarlavhalarini optimallashtirishda grammatik kompressiyaning rolini o'rganadi, turli strategiyalar auditoriyani jalb qilish va tushunishga qanday ta'sir qilishini o'rganadi. Grammatik kompressiya qisqartirish va ta'sirga erishish uchun aniqlovchilar, yordamchi fe'llar hamda boshqa muhim bo'lmagan komponentlar kabi lingvistik elementlarni o'tkazib yuborishni o'z ichiga oladi. Bunday texnikalar sarlavhalarning diqqatni tortadigan sifatini oshirishi mumkin bo'lsa-da, ular aniqlik va to'liqlik bilan bog'liq muammolarni keltirib chiqarishi mumkin. Ushbu tadqiqot sarlavha qurilishida qo'llaniladigan strategiyalarni va ularning o'quvchilarni jalb qilishga ta'sirini tahlil qilish orqali qisqalik shuningdek aniqlik o'rtasidagi muvozanatni o'rganadi.

Aralash usullar yondashuviga asoslanib, ushbu tadqiqot grammatik kompressiyalar sarlavha samaradorligiga qanday ta'sir qilishini baholash uchun miqdoriy tarkibni tahlil qilishni sifatli nutq tahlili bilan birlashtiradi. Raqamli yangiliklar platformalaridan sarlavhalarning turli xil namunalarini tahlil qilib, tadqiqot turli xil kompressiyani strategiyalarining tarqalishini va ularning auditoriya javoblari bilan bog'liqligini baholaydi. Ma'lumotlar grammatik kompressiyani sarlavha samaradorligiga qanday ta'sir qilishi haqida tushuncha berishga va sarlavha qurilishini optimallashtirish bo'yicha tavsiyalarni jalb qilish va tushunishni maksimal darajada oshirishga qaratilgan. Ushbu tadqiqot ommaviy axborot vositalarida tilning roli va raqamli yangiliklarni iste'mol qilishning o'zgaruvchan talablari to'g'risida muhokamaga yordam beradi.

ADABIYOTLARNI TAHLILI

Yangiliklar sarlavhalarida grammatik kompressiyaning roli ommaviy axborot vositalari va kommunikatsiya tadqiqotlari doirasida keng o'rganilib, uning auditoriyani jalb qilish va tushunishga tanqidiy ta'sirini aks ettiradi. Mahalliy tadqiqotchilarimiz ommaviy axborot vositalari tilini o'rganish, xususan, yangiliklar sarlavhalarida qo'llaniladigan lingvistik strategiyalar sohasida qimmatli fikrlarni qo'shganlar. Ularning tadqiqotlaridagi asosiy mavzu tilning madaniy va kontekstual o'ziga xosligidir. Jumladan, Ergashev ta'kidlaganidek, o'zbek yangiliklari sarlavhalarida grammatik kompressiya nafaqat auditoriyani jalb qilish, balki o'zbek tiliga xos bo'lgan lingvistik iqtisodni ham aks ettirishga xizmat qiladi [1]. Uning fikriga ko'ra, o'zbek ommaviy axborot vositalarida sarlavhalarning kompressiyai xalqaro tendensiyalarga mos keladi, lekin mahalliy sintaktik tuzilmalar va idiomatik iboralar ko'proq ta'sir ko'rsatadi. Adabiyotda lingvistik kompressiyalar yangiliklar sarlavhalarning samaradorligi va ravshanligini qanday shakllantirishi haqida bir qator istiqbollari ta'kidlanib, bunday strategiyalarning afzalliklari hamda potensial kamchiliklari ta'kidlangan. Bell yangiliklar sarlavhalarida grammatik kompressiyani ishlatish bo'yicha asosiy tushunchalarni taqdim etadi va yangiliklar ommaviy axborot vositalarining tili ko'pincha diqqatni jalb qilish uchun ixchamlikni birinchi o'ringa qo'yadi.

Van Deyk o'quvchilarning grammatik jihatdan siqilgan sarlavhalarni qanday ishlashini o'rganish orqali ushbu munozarani kengaytiradi. Van Deykning so'zlariga ko'ra, o'quvchilar aniq grammatik komponentlar yo'qligiga qaramay tushunishni osonlashtiradigan, qoldirilgan elementlarni chiqarish uchun kontekstual ma'lumotlarga va oldingi bilimlarga tayanadilar [6]. Biroq, Rea murakkab yoki noaniq sarlavhalar bilan bog'liq bo'lgan bilim talablarining ortishi, ayniqsa, muhim elementlar chiqarib tashlanganida, o'quvchilarni tushunishga qarshi chiqishi mumkinligini ta'kidlaydi [5]. Uning tahlili shuni ko'rsatadiki, siqilgan sarlavhalar bilan bog'liq kognitiv yuk o'quvchining taqdim etilgan ma'lumotlarni to'liq tushunish qobiliyatiga to'sqinlik qilib, ularning samaradorligini pasaytirishi mumkin.

Kotter siqilgan sintaksisning sarlavhalarning ravshanligi va informativligiga ta'sirini o'rganish orqali ushbu istiqbollarga asoslanadi. Kotterning ta'kidlashicha, grammatik kompressiya diqqatni samarali jalb qilishi mumkin bo'lsa-da, u muhim ma'lumotlarni yashirishi va noto'g'ri talqin qilish ehtimolini oshirishi mumkin. Kuiken ushbu tendensiya ko'pincha tarkib bilan yuzaki aloqada bo'lishga olib keladi, deb ta'kidlaydilar, chunki o'quvchilar noto'g'ri yoki noaniq sarlavhalar asosida taassurotlar hosil qilishlari mumkin [3].

TILSHUNOSLIK

Sarlavhalardagi grammatik kompressiyalarning ijtimoiy-siyosiy oqibatlari ham ko'rib chiqiladi. Feyrklau, soddalashtirilgan til mafkuraviy ramka uchun vosita sifatida ishlashi mumkinligini ta'kidlaydi. Feyrklau sarlavhalarda lingvistik elementlarning tanlab qoldirilishi yoki ta'kidlanishi voqealar haqidagi jamoatchilik tasavvuriga nozik ta'sir ko'rsatishi mumkinligini taklif qiladi [4]. Kaple va Bednare ushbu munozarani bozorga asoslangan imperativlarning sarlavha qurilishini qanday shakllantirishini ta'kidlab, muharrirlar tomoshabinlar e'tiborini jalb qilish uchun tarkibdan ustun qo'yishdi [2]. Kapl va Bednarening ta'kidlashicha, grammatik kompressiyalar kommunikativ samaradorlikni oshirishi mumkin bo'lsa-da, ular ko'pincha aniqlik uchun qiyinchiliklar tug'diradi. Adabiyot grammatik kompressiyani yangiliklar sarlavhasi samaradorligiga qanday ta'sir qilishi haqida nozik tushunchani ochib beradi. Qisqartirish va diqqatni jalb qilish potentsialining afzalliklari aniqlik, tushunish va auditoriyani jalb qilish bilan bog'liq potentsial kamchiliklar bilan taqqoslanishi kerak. Biz bundan oldingi tadqiqotlarimizda ham sarlavha haqida ba'zi bir fikrlarni keltirib o'tganmiz. "Sarlavhaga kiritilgan ma'lumotni qabul qiluvchi sifatida, qabul qiluvchining bir oz boshqacha kommunikativ maqsadi bor, bu sarlavhaga kiritilgan ma'lumotlarni olishdir. Nutq aloqasi nazariyasi atamalaridan foydalangan holda, tarmoq media-matnining sarlavhasi pozitsiyasida bayonotning perlokatsion ta'siri (kommunikativ muvaffaqiyat) qabul qiluvchining qabul qiluvchiga ta'sir qilish va uning intellektual, hissiy va estetik holatida o'zgarishlarni keltirib chiqarish uchun kommunikativ niyatini tushunishdan iborat." [7] Ushbu sharh aniq grammatik strategiyalar o'quvchilarning javoblariga qanday ta'sir qilishini o'rganish uchun zamin yaratadi hamda raqamli mediada sarlavha qurilishini optimallashtirish bo'yicha doimiy tadqiqotlar zarurligini ta'kidlaydi. Bellning ishi sarlavhalar lingvistik elementlarning strategik e'tiborsizligi orqali ta'sirni maksimal darajada oshirish uchun yaratilgan degan fikrni ta'kidlaydi, ammo uning aniqligini kamaytirishga xavf tug'dirishi mumkin [8]. Bu tushuncha grammatik kompressiyalar foydalanish o'quvchilarning bilim ishlash ehtiyojlari bilan moslashtirishdan maqsad, deb taklif beradi. Uning ta'kidlashicha, bunday kompressiya sarlavhalarni diqqatni jalb qilishi mumkin bo'lsa-da, u ko'pincha ravshanlikni buzadi va to'liq bo'lmagan yoki noaniq xabarlariga olib kelishi mumkin.

Tursunov o'zbek ommaviy axborot vositalarida auditoriyaning ishtiroki sarlavhalarni kompressiya orqali qanday ta'sir qilishini o'rganib chiqdi va siqilgan sarlavhalar keng tarqalgan bo'lsa-da, ular ko'pincha, ayniqsa, madaniy jihatdan nozik mavzularda ma'noni yo'qotishiga olib kelishini aniqladi [9]. Uning ta'kidlashicha, bu kompressiya samarali bo'lsa-da, ba'zida yanada murakkab til tuzilmalarini afzal ko'radigan auditoriya segmentlarini begonalashtirishi mumkin. Garchi o'zbek va xalqaro olimlar grammatik kompressiya muhimligini tan olishsa-da, uning ta'sirchanlik darajasi madaniy va lingvistik kontekstga qarab har xil ko'rinadi. Xalqaro tadqiqotlar ko'pincha siqilgan sarlavhalar globallashtirilgan auditoriyani qanday jalb qilishiga e'tibor qaratadi, bu yerda yangiliklarni tez iste'mol qilish ustuvor ahamiyatga ega. Bundan farqli o'laroq, o'zbek tadqiqotlari grammatik tuzilmalarni siqib chiqarishda ham madaniy dolzarblik va til yaxlitligini saqlash muhimligini ta'kidlaydi. Bundan tashqari, o'zbek sarlavhalarida metafora, idiomatik iboralar va madaniy ishoralardan foydalanish kompressiyani yanada qiyinlashtiradi, chunki bu elementlarni qisqartirish ma'noni sezilarli darajada o'zgartirishi mumkin. Bu, ayniqsa, sarlavhalar o'zbek tilidan boshqa tillarga tarjima qilinganda, siqilgan grammatik tuzilmalar bir xil ma'nolarni o'z ichiga olmaydi.

Yangiliklar sarlavhalarida grammatik kompressiyani o'rganish rivojlanishda davom etmoqda, olimlar uning o'qilishi, jalb etilishi va ma'nosiga ta'sirini o'rganishmoqda. Xalqaro tadqiqotlar ushbu strategiyaning diqqatni jalb etishdagi samaradorligini ta'kidlasa, o'zbek olimlari grammatik kompressiya bilan madaniy va lingvistik o'ziga xoslikni muvozanatlash zarurligini ta'kidlaydilar. Kelgusi tadqiqotlar turli xil media muhitlarida grammatik kompressiya qanday ishlashini to'liqroq tushunish uchun ushbu nuanslarni hisobga olishi kerak.

TADDIQOT METODOLOGIYASI

Ushbu tadqiqotda grammatik kompressiyaning yangiliklar sarlavhasi samaradorligi va auditoriyani jalb qilishiga ta'sirini o'rganish uchun keng qamrovli aralash usullar qo'llaniladi. Miqdoriy va sifat texnikasini birlashtirib, tadqiqot grammatik kompressiyalar yangiliklar sarlavhalarining o'qilishi, ravshanligi va kognitiv qayta ishlashiga qanday ta'sir qilishini nozik tushunishga qaratilgan. Ushbu tadqiqot uchun ma'lumotlar to'plami turli xil raqamli yangiliklar platformalaridan, shu jumladan asosiy va mustaqil ommaviy axborot vositalaridan olingan yuzga yaqin yangiliklar sarlavhalaridan

iborat. Sarlavhalar aniqlovchilar, yordamchi fe'llar va elliptik tuzilmalarni o'tkazib yuborish kabi turli xil grammatik kompressiyani strategiyalarini namoyish etish uchun tanlangan.

Grammatik kompressiyalardan foydalanish asosida sarlavhalarni muntazam ravishda tasniflash uchun miqdoriy tarkib tahlili o'tkazildi. Kodlash dasturi sarlavhalarni "yordamchi fe'llarning yetishmasligi", "elliptik tuzilmalar" va "sintaktik kompressiya" kabi toifalarga ajratish uchun ishlatilgan. "Statistik usullar, shu jumladan chastotalarni taqsimlash va korrelyatsion tahlil, ushbu grammatik xususiyatlarning tarqalishini va ularning sarlavha uzunligi, ommaviy axborot vositalarining turi hamda o'quvchilarni jalb qilish ko'rsatkichlari kabi o'zgaruvchilar bilan bog'liqligini baholash uchun ishlatilgan. Sarlavhalarning o'qilishini baholash uchun tadqiqot belgilangan o'qish ko'rsatkichlarini, shu jumladan Flesch-Kinkeyd o'qish balli va Gunning tuman indeksi qo'llanildi. Ushbu ko'rsatkichlar sarlavhalarning lingvistik murakkabligi va ularning o'quvchilarni tushunishga ta'siri haqida tushuncha berdi. Grammatik kompressiyalar va sarlavha ravshanligi o'rtasidagi munosabatni aniqlash uchun o'qish ballari tahlil qilindi.

Grammatik kompressiyaning kognitiv ta'sirini o'rganish uchun sifatli nutqni tahlil qilish uchun yuzga yaqin sarlavhadan iborat kichik to'plam tanlandi. Ushbu tahlil siqilgan sarlavhalar izohlash, o'quvchilarni jalb qilish va ma'lumotni saqlashga qanday ta'sir qilishiga qaratilgan. Noaniqlik, kontekstni yo'qotish va kognitiv yuk bilan bog'liq asosiy mavzular aniqlandi. Turli darajadagi grammatik kompressiya bilan tinglovchilarning sarlavhalarga javobini baholash uchun so'rovga asoslangan eksperimental dizayn amalga oshirildi. 50 ishtirokchidan iborat namuna onlayn platformalar orqali jalb qilindi va turli darajadagi grammatik kompressiyalarga ega sarlavhalarga duch keldi. Ishtirokchilar sarlavhalarni Liker shkalasi bo'yicha baholadilar, aniqlik, ma'lumotlilik va izohlanishni baholadilar. Kuzatuv savollari ishtirokchilarning sarlavhalarda keltirilgan ma'lumotlarni eslab qolish va tushunishni o'lchadi.

Tadqiqot ma'lumotlarini tahlil qilish, o'quvchilarning javoblaridagi tahlilni aniqlash va grammatik kompressiyalarning auditoriyani jalb qilishga ta'sirini ta'kidlash uchun tavsiflovchi va xulosa statistikasi ishlatilgan. Grammatik kompressiyani yangiliklar sarlavhasi samaradorligiga qanday ta'sir qilishini har tomonlama baholash uchun so'rov natijalari miqdoriy va sifatli ma'lumotlar bilan o'zaro bog'liq edi. Tadqiqotning asosiligi va ishonchiligidini ta'minlash uchun bir nechta chora-tadbirlar amalga oshirildi. Miqdoriy va sifat usullarining integratsiyasi grammatik kompressiyalar va sarlavha samaradorligi o'rtasidagi murakkab munosabatlarni tahlil qilish uchun mustahkam asos yaratdi. Ushbu metodologiya grammatik kompressiyani strategiyalarining yangiliklar sarlavhasining ishlashiga qanday ta'sir qilishini batafsil tekshirishga imkon beradi va auditoriyani jalb qilish va tushunishni yaxshilash uchun sarlavha qurilishini optimallashtirish bo'yicha qimmatli tushunchalarni taqdim etadi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Ushbu tadqiqot tahlili grammatik kompressiyaning yangiliklar sarlavhasining samaradorligi va auditoriyani jalb qilishiga ta'siri haqida muhim tushunchalarni ochib beradi. Aralash usullar yondashuvidan foydalangan holda, tadqiqot turli xil grammatik kompressiyalar o'qishga, ravshanlikka va o'quvchilarni tushunishga qanday ta'sir qilishini ta'kidlaydi. Yuzga yaqin yangiliklar sarlavhalarining miqdoriy tarkibini tahlil qilish keng tarqalgan grammatik kompressiyani strategiyalarini aniqladi. Ta'kidlash joizki, elliptik tuzilmalar va yordamchi fe'llarning yetishmasligi 45% va 35% da ko'proq uchratildi.

Tanlangan yuzga yaqin sarlavhalarning sifatli nutq tahlili grammatik kompressiyalarning kognitiv ta'siri haqida chuqurroq ma'lumot berdi. Keng qamrovli sarlavhalar grammatik kompressiya ko'pincha noaniqlik va noto'g'ri talqinning kuchayishiga olib keldi. Masalan, elliptik tuzilmalardagi subyektlar yoki fe'llarning kamchiliklari ko'pincha to'liq bo'lmagan yoki noaniq ma'nolarga olib keldi, bu esa o'quvchilardan mo'ljallangan xabarni tiklash uchun katta bilim harakatlarini talab qildi. O'quvchilarning faolligini tahlil qilish shuni ko'rsatdiki, kamroq grammatik siqilgan sarlavhalar ma'lumotni aniq yetkazish va o'quvchilarning qiziqishini saqlashda samaraliroq bo'lgan. Haddan tashqari grammatik kompressiyalardan qochgan sarlavhalar aniqlik va ma'lumotlilik, shuningdek, o'quvchilarning umumiy ishtiroki jihatidan yuqori baholandi. Ishtirokchilar kamroq kamchiliklari bo'lgan sarlavhalarni afzal ko'rishlarini ta'kidladilar, chunki ular yangiliklarni to'liqroq va aniqroq namoyish etishni taklif qilishdi. Ishtirokchilarning so'rov natijalari grammatik kompressiyaning o'quvchilarni tushunish va ma'lumotni saqlashga kognitiv ta'sirini ta'kidladi. Ishtirokchilar sezilarli

TILSHUNOSLIK

grammatik kompressiyalar bilan sarlavhalarni kamroq aniq va kam ma'lumotli deb baholadilar. Xususan, og'ir siqilgan sarlavhalar 3.1 dan 5 gacha o'rtacha aniqlik reytingini oldi, minimal grammatik kompressiyalar bilan sarlavhalar uchun 4.3 ga nisbatan kamroqni tashkil qildi.

Axborotni eslab qolish testlari grammatik kompressiyani saqlashga salbiy ta'sirini yanada oshirdi. Keng kompressiya bilan sarlavhalarga duchor bo'lgan ishtirokchilar asosiy tafsilotlar uchun 47% ni eslab qolishdi, minimal kompressiyalar bilan sarlavhalarni o'qiganlar uchun 69%. Bu shuni ko'rsatadiki, siqilgan sarlavhalar dastlabki e'tiborni jalb qilishi mumkin bo'lsa-da, ular chuqurroq jalb qilish va tushunishga to'sqinlik qiladi. Miqdoriy va sifat ma'lumotlarini birgalikda tahlil qilish yangiliklar sarlavhalarida qisqalik va aniqlik o'rtasidagi aniq kelishuvni ochib beradi. Grammatik kompressiya sarlavhalarining qisqaligi va diqqatni jalb qilish salohiyatini oshirsa-da, ko'pincha o'qish qobiliyatini, ravshanligini va o'quvchining umumiy tushunishini buzadi. Tadqiqot raqamli ommaviy axborot vositalarida qisqacha, qiziqarli sarlavhalar va aniq ma'lumotlarni taqdim etish zarurati o'rtasidagi keskinlikni ta'kidlaydi. Ma'lumotlar shuni ko'rsatadiki, yangiliklar sarlavhalarini optimallashtirish grammatik kompressiya va aniqlik o'rtasida ehtiyotkorlik bilan muvozanatni talab qiladi. Kompressiya strategiyasi e'tiborni jalb qilishda samarali bo'lishi mumkin bo'lsa-da, o'quvchilarga yetkazilgan ma'lumot sifatini pasaytirmaslik uchun ularni oqilona ishlatish kerak deb hisoblaymiz.

XULOSA

Ushbu tadqiqot grammatik kompressiyani yangiliklar sarlavhasining samaradorligi va auditoriyani jalb qilishiga qanday ta'sir qilishini har tomonlama tahlil qiladi. Turli xil raqamli yangiliklar platformalaridan yuzga yaqin sarlavhalarining turli xil namunalarini o'rganib chiqib, tadqiqot grammatik kompressiyani strategiyalarining ikki tomonlama tabiatini ta'kidlaydi. Bir tomondan, bu strategiyalar - determinatorlar, yordamchi fe'llar va elliptik tuzilmalardan foydalanish kabi - qisqartirishni kuchaytiradi hamda o'quvchilarning dastlabki e'tiborini tortadi. Boshqa tomondan, ular o'qish, aniqlik va o'quvchini tushunish bilan bog'liq muammolarni keltirib chiqaradi.

Umuman olganda, tadqiqot sarlavha qurilishida muvozanatli yondashuv zarurligini ta'kidlaydi. Grammatik kompressiyani tezkor raqamli media landshaftida e'tiborni jalb qilishi mumkin bo'lsa-da, sarlavhalar aniq va tushunarli bo'lib qolishini ta'minlash muhimdir. Ma'lumotlar kompressiyani va ravshanlikni optimallashtirishga qaratilgan kompressiyani strategiyalarini puxta qo'llashni qo'llab-quvvatlaydi. Bundan keyingi tadqiqotlar turli xil madaniy va lingvistik kontekstlarda aniq grammatik kompressiyalarning ta'sirini o'rganishi, shuningdek rivojlanayotgan raqamli media texnologiyalari sarlavha qurish amaliyotiga qanday ta'sir qilishi mumkinligini o'rganishi mumkin. Grammatik kompressiyani va sarlavha samaradorligi o'rtasidagi o'zaro bog'liqlik haqida ma'lumotlarga ega bo'lgan holda, ushbu tadqiqot ommaviy axborot vositalari bilan aloqa haqida davom etayotgan munozaralarni xabardor qiladi va tez rivojlanayotgan media muhitida yangiliklar sarlavhalarining samaradorligini oshirish bo'yicha amaliy tavsiyalar beradi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Ergashev, A. Linguistic strategies in the compression of Uzbek news headlines. *Uzbekistan Journal of Language Studies*, 2018. 45-58 p.
2. Caple, H., & Bedhare, M. Journalism Ethics and the Construction of News Headlines. *Journalism Studies*, 2016. 487-501 p.
3. Cotter, C. *News Talk: Investigating the Language of Journalism*. Cambridge University Press. 2010.
4. Feyrklau, N. *Media Discourse*. Edward Arnold. 1995.
5. Reah, D. *The Language of Newspapers: Socio-Historical Perspectives*. Routledge. 2002.
6. Van Deyk, T. A. *News as Discourse*. Lawrence Erlbaum Associates. 1988.
7. Тургунова, Ф. (2023). PRAGMALINGVISTIKA NUQTAI NAZARIDAN SARLAVHA FUNKTSIYALARI. *Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари/Актуальные проблемы социально-гуманитарных наук/Actual Problems of Humanities and Social Sciences*, 3(6), 192-197.
8. Bell, A. *The Language of News Media*. Blackwell Publishing. 1991.
9. Tursunov, M. The effect of grammatical compression on audience engagement in Uzbek media. *Central Asian Media Studies Review*, 2020-5(2), 121-134 p.